

POEZIJA THEODORA ROETHKEA

SONJA VALČIĆ

Theodore Roethke, njegov »Ja« i njegova poezija čine jednu ne-razdvojnu cjelinu. Kad se čitaju njegove pjesme čovjek neminovno hoće da sazna nešto i o tom čovjeku-pjesniku, nemoguće je sagledati bit njegove pjesničke koncepcije bez poznavanja njega samoga.

Theodore Roethke bio je izvanredna ličnost, nadaren na više načina.¹ Bio je izvanredan nastavnik, neobično ponosan na svoju moć da izazove oduševljenje i zanos kod svojih studenata. Studenti su reagirali na taj njegov zanos predanim radom, disciplinom i ljubavlju. Bio je to gotovo jedan intiman odnos, nikada samo hladno prenašanje znanja. Ja sam bila student u njegovu seminaru poezije, obrađivali su se pjesnici 20. st., naročito se posvećivala pažnja W. B. Yeatsu, Hopkinsu, te modernim američkim pjesnikinjama Louise Bogan i Léonie Adams. To je bio zimski kvartal 1963. god. na University of Washington, a Theodore Roethke je tada bio »the poet in residence«.

---

¹ Fizički je to bio ogroman čovjek, veoma visok i stoga je djelovao pomalo nezgrapno. Teško se je kretao, samo su mu ruke, iako duge, bile neobično dinamične; njima kao da je htio obuhvatiti sve, objasniti sve, nadoknaditi sporost svoga tijela. Bio je neobično duhovit, katkada ironičan, gotovo ciničan i ulijevao je osjećaj poštovanja koji je graničio sa strahom i neobično mu se je svidio osjećaj moći koju je imao nad studentima. Prije njegova dolaska u seminar obično bi zavladao muk kao da je netko nevidljiv najavio njegov dolazak i onda bi svi čekali njegov nastup, koji bi odmah sjekao u srž stvari ili bi zahtijevao da se na licu mjesta analizira jedna od njegovih pjesama, ili bi katkada nakon duge i mučne stanke sav taj strah raspršio jednom duhovitom dosjetkom, jednim grohotom smijeha, kad mi nismo znali da li se smije nama ili sam sebe zabavlja. Kad bi recitirao svoje pjesme, njegove neobično duge ruke su izvodile svoj ples, i gotovo je cijelo njegovo tijelo plesalo u ritmu njegove poezije. Bio je k tome i izvanredan mimik i njegovo je recitiranje bilo popraćeno, specijalno pri recitiranju komičnih pjesama odgovarajućom mimikom.

»I could watch! I could watch! I saw the separeteness of all things!« najavljuvao je Roethke, i mi slušači smo uvijek bili svjedoci njegove odvojenosti od stvari, ne jedne od drugih, već u odnosu na njega samoga.

Njegova poezija pokazuje razvitak pjesnika od djetinjstva, od njegove preokupacije prirodom do suočenja s ljudima i stvarima, te njegov odnos izvan toga (outside things) do odvojenosti duha i materije i najzad preokupacije smrću. U jednom svom predavanju »Some Remarks on Rhythm« (Neke primjedbe o ritmu), on izjavljuje:

We all know that poetry is shot through with appeals to the unconsciousness, to the fears and desires that go far back into our childhood, into the imagination of the race.²

Njegovo »Ja« iako »subjektivno« postaje zapravo medij preko kojeg on percipira stvari izvan sebe, a koje subjektivnim procesom prestaju biti stvari izvan njega, te postaju dio njega:

And soon a branch, a part of a hidden scene,
The leafy mind, that long was furred,
Will turn its private substance into green,
And young shoots spread upon our inner world.

(»The Light Comes Brighter«)

Ovdje misaoni proces i priroda kao da doživljavaju zajedničku metamorfozu. Naslovna pjesma njegove zbirke pjesama *Words For the Wind*, a koja je naslovna strana njegove prve zbirke pjesama *Open House*, otvorena je izjava pjesnikove namjere da sam sebi posluži kao materijal poezije:

My secrets cry aloud,
I have no need for tongue.
My heart keeps open house,
My doors are widely swung.
An epic of the eyes
My love with no disguise.

My truths are all foreknown,
This anguish self revealed.
I am naked to the bone,
With nakedness my shield.
Myself is what I wear:
I keep the spirit spare.

Ove pažljivo rimovane kitice, koje zvuče retorički, a koje otkrivaju čuvstvenu vještinu umjetnikova baratanja jezikom, karakteriziraju Roethkeovu raniju pjesničku tehniku koja je vidna i u ostalim pjesmama *Open House*.

² Theodore Roethke, »Some Remarks on Rhythm« *Poetry*, 97/1960, October, str. 35—45.

Ekonomičnost i jednostavnost dikcije, te naglašeni snažni ritam, koji u kasnijim zbkirkama postaje slobodniji, ostaju karakteristični za cijelu Roethkeovu poeziju. Isto tako Roethke se kasnije u svom kreativnom procesu okreće prema unutra, k stvarnom procesu svijesti. On je započeo iskonskim stvarima koje su mu poslužile kao model za razumijevanje svega u svijetu prirode; taj njegov »prirodni red« je uključio i njega samoga. Ono čemu ga je »prirodni red« naučio, jeste »rast«, koji je usmjeren prema jednom završetku. Njegova »lutanja«, njegovo ispitivanje i traženje slično je njegovu »Night Journey« kojim završava zbirku pjesama *Words For the Wind*, gdje govori o putovanjima kroz njegovu voljenu Ameriku koja mu otkriva mnoge stvari:

Bridges of iron lace,
A suddenness of trees,
A lap of mountain mist...

U ovim stvarima on vidi vitalnost koju mu »rast« otkriva, vidi radost otkrovenja. Ali ta Roethkeova putovanja nisu samo usmjerenjena prema vani, već prema sebi, unutra. Najprije je postojao »prirodni«, a zatim njegov »vlastiti red«, tako da je on postao dio toga. Cijela njegova poezija otkriva fantastičan život svega živoga; sićušnih životinja, biljaka, parazita, cijeli jedan mikrokozam prirode koja njemu, pjesniku pomaže kao podloga na kojoj gradi odnos prema stvarima. On primjenjuje moment »Ja«, koji obuhvaća promatrani objekt, no to »Ja« poprima jedno veće značenje — stremljenje prema nečem velikom sveobuhvatnom. Stephen Spender je rekao za Roethkea:

What is unique in him is an ambiguity itself ambiguous: a manner of escaping from a self which seems snail-like, mouse-like, animal, vegetable, mineral, into an outsideness which turns out to be the reflection of his miniature inner world.³

U početku je Roethke bio zaokupljen čudom »početaka«, »početaka života«, tako da se u njegovoj poeziji nazire parabola leta, mirovanja i povratka. *Open House*, njegova prva zbirka pjesama, okarakterizirana je stanjem »underness«, nekog klijanja od ispod i uglavnom ukazuje na buduća mu ostvarenja. Jedna od njegovih vrlo uspješnih pjesama u *Open House*, lirska pjesma »Mid-Country Blow« gotovo da više podsjeća na Frosta nego na samoga Roethkea:

All night and all day the wind roared in the 'trees,
Until I could think there were waves rolling high as
my bedroom floor;
When I stood at the window an elm bough swept to my knees
The blue spruce lashed like a surf at the door.

³ S. Spender, »The Objective Ego«, u: *Theodore Roethke. Essays on Poetry*, Seattle, Wash. 1965, str. 6.

The second dawn I would not have believed:
 The oak stood with each leaf stiff as a bell.
 When I looked at the altered scene, my eye was undeceived,
 But my ear still kept the sound of the like a shell.

The Lost Son and Other Poems, koja je izašla 7 godina nakon prve zbirke pjesama, tj. 1948. god., već odražava jednog originalnijeg pjesnika. Ovo je knjiga tzv. *Greenhouse Poems*. *Greenhouse Poems* kao da su ostvarile neko carstvo vegetacije: »Cuttings«, »Root Cellar«, »Carnations«, te »Frau Baumann, Frau Schmidt, and Frau Schwartz«. Posljednja govori o trima ženama koje kao da same inkorporiraju neku energiju, gotovo se stapaju s pjesnikovim »slobodnim stihom«. Roethke je jedan od onih pjesnika čija »unutarnja rima« i »asonanca« zavređuje posebnu pažnju. Ta zbirka je bogata i metaforama, u njoj kao da pjesnik strahuje da bi se moglo otkriti nešto što je strano čovjekovu redu, organiziranoj stvari. U svojoj pjesmi »Cuttings« kaže:

This urge, wrestle, resurrection of dry sticks,
 Cut stems struggling to put down feet,
 What saint strained so much,
 Rose on such lopped limbs to a new life?

I can hear, underground, that sucking and sobbing,
 In my veins, in my bones I feel it, —
 The small waters seeping upward,
 The tight grain parting at last.
 When sprouts break out,
 Slippery as fish,
 I quail, lean to beginnings, sheath-wet.

Ovdje sve kao da je usmjereno i uznemireno neorganiziranim asocijacijama rasta, napinjanja, pupanja, a sve je to pjesnika asocijativno i logično vodilo njegovoj trećoj zbirci pjesama, izdanoj 3 godine kasnije pod naslovom *Praise to the End!*. *Praise to the End!* je jedno od pjesnikovih najtežih ostvarenja za čitaoca, jer je Roethke htio definirati samoga sebe kao posrednika svih iskustava. U toj zbirci Roethke je iznio svoju duhovnu autobiografiju, on govori i kako doživljava svijet stvari oko sebe, što osjeća prema svemu živućem: prema psima, mačkama, hladnoći, toplini, biljkama, prema prirodi općenito. Sredstvo istraživanja kojim se služi jesu osjećaji iz djetinjstva, vraćanje iskonskom. On kaže: »We think by feeling, What is there to know?« Artificijelna forma ovdje ustupa mjesto organskoj. Roethke kao da vodi rat s razumom i želi ga odbaciti:

Reason? The dreary shed, that hutch for grubby schoolboys?
 The hedgewren's song says something else.
 I care for a cat's cry and the hugs, live as water.
 I've traced these words in sand with a vestigial tail,
 Now the gulls are beginning to cry.

POEZIJA THEODORA ROETHKEA

Such a sweet noise: I can't sleep for it.
Bless me and the maze I'm in!
Hello, thingy spirit.

Sintaksa koju Roethke upotrebljava ukazuje na tu činjenicu, na primjer ponavljanje, blage invokacije, jedan »apel« upućen malim stvarima, upotreba »asonance«, te »aliteracija«. Katkada on sam postaje drvo kao u pjesmi:

When I stand I am almost a tree.
Believe me knot of gristle, I bleed like a tree.
I dream of nothing but boards
I've more veins than a tree.
Is he a bird or a tree? Not everyone can tell.

U ovoj zbirci se najčešće ponavlja tema vjetra, kao što će kasnija zbirka pjesama i nositi naziv *Words For the Wind*. Vjetar postaje pjesnikovo drugo »Ja«, njegova muza, sudbina, njegovo divljenje svijetu i još mnogo toga. *Praise to the End!* je tehnički najmanje dotjerana zbirka u smislu forme. Najkontroliraniji dio zbirke u odnosu na formu je onaj sa serijom »non-sense« stihova u kojima je uhvaćen dječji ton, jezik djece:

Mips and ma the mooly moo,
The likes of him is biting who,
A cow's a care and who's a coo? —
What footie does is final.

Tu Roethke podsjeća na Joycea i njegov *Portrait of the Artist as a Young Man*, iako Roethkeov humor izgleda snažniji. Nekoliko godina nakon izdanja *Praise to the End!* u svom »Open Letter« on kaže: »I have tried to transmute and purify my life, the sense of being defiled by it, and latterly, in longer poems which try in their rhythms to catch the very movement of mind itself.« I nakon što je slijedio »svoje duhovno putovanje«, Roethke kao da se umorio u svom traganju za ritmom. Težina i grotesknost sada postepeno prelaze u staloženiji i smireniji »slobodan stih«, koji postaje muzikalan. »*Elegy For Jane*«, je jedna od pjesama što datiraju iz tog novijeg perioda (to je bila jedna njegova studentica koja je tragično stradala, i kojoj je on posvetio ovu pjesmu). Tu se njegova mašta kreće od životinjskog svijeta k vegetativnom, te k elementarnom. Na taj način on uspijeva dočarati živahnost i promjenljivost mrtve Jane. Rimovanje je nepravilno, ali, usprkos tome, njegov »slobodan stih« nije bez ritma. Pjesma »*The Geranium*« po svojim kadencama i svojim tonom tuge i osamljenosti veoma je slična »*Elegy For Jane*«, to je elegija za odbačenim geraniumom.

Roethkeova poezija je gotovo najefektnija kad pjesniku pođe za rukom da identificira svoju psihi s vanjskim svijetom. Oboje čine tada jednu cjelinu, kao u utrobi ili u snovima, i to je, čini se, velikim dijelom svijet Roethkeove poezije.

Roethke je neobično cijenio Yeatsa, a neke njegove pjesme vrlo mnogo potsjećaju na Yeatsa, pogotovo one retoričkog karaktera. Sam je Roethke rekao da mora »make a poetic journey« od »exhaustion to exhaustion« (frazu je uzeo od Yeatsa), a taj njegov »poetic journey« ponire duboko u sve slojeve psihe. Njegova zbirka *Words For the Wind* je značila i nagli preokret u njegovoj poeziji, ona sadržava seriju »Love Poems« i sekvencu »The Dying Man« koja je vrlo slična Yeatsovoj poeziji. Tako je Roethke koji je bio jedan od »najoriginalnijih glasova« moderne poezije počeo pisati elegantnim, formalnim tonom Yeatsove poezije. Yeatsu on i posvećuje pjesmu »The Dying Man«, a kasnije mu se odužuje s »In Memoriam« i »The Dance«. Roethke u »The Dying Man« gleda čvrsto u »Death's possibilities«, ali on vidi umiranje kao jedno stalno postajanje. »By dying daily, I have come to be«, napisao je Roethke u četvrtoj pjesmi »The Dying Man« i alternacija između suprotnih stanja je osnovni vid iskustava na putu prema mističkoj percepciji.

Ali nije samo Yeats Roethkeov uzor. U istoj zbirci nalazi se i pjesma »*Meditations of an Old Woman*« koja sugerira drugi uzor, a to je T. S. Eliot. Eliotov *Four Quartets* se naslućuje. Od Eliota (kako nam je to u seminaru rekao), naučio je tehniku, a pjesnici poput Hopkinsa naučili su ga kadencama.

U pjesmi »They Sing, They Sing« kao da naslućuje skorbu smrt kad kaže:

The edges of a summit still appeal
When we brood on the dead or the beloved;
Nor can imagination do it all
In this last place of light: he dares to live
Who stops being a bird, yet beats his wings
Against the immense immeasurable emptiness of things.

Theodore Roethke je umro prije nego se je pojavila njegova slijedeća zbirka pjesama *The Far Field*, koja se simbolično otvara pjesmom »The Longing« i koja najavljuje nova »putovanja«, i nova »istraživanja«, Roethke je sam rekao: »All journeys, I think, are the same: The movement is forward, after a few wavers...«, ali ovdje se osjeća neuspjeh, nesreća:

All the spirit fails to move forward,
But shrinks into a half life, less than itself,
Falls back, a slug, a loose worm
Ready for any crevice,
An eyeless starter.

U drugom dijelu *The Far Field* nazvanom »Sequence, Sometimes Metaphysical« pjesnik je zaokupljen potpuno s »inward or spiritual word«, odnos prema vanjskoj realnosti je ovdje sekundaran. U okviru evolucije Roethkeove poezije, nazire se ponovno slijed sebe samoga »the emergent self«. Vodeći princip razvitka »the self« paralelan je s razvitkom duha, tj. »soul, or spirit«, tako da izgleda da termin »self« obuhvaća i veže sve fizičke i duhovne komponente individue u jednu cijelu posebnu ličnost. Duh postaje za Roethkea najveće dostignuće i slava našeg »Ja« i vodilja u našim iskustvima. »A Light Breather« sadrži, implicira »spiritual journey« izvan sebe i kao da se stapa sa stvarima izvan sebe (other than itself).

The spirit moves,
 Yet stays:
 Stirs as the blossom stirs,
 Still wet from its bud-sheth,
 Slowly unfolding,
 Turning in the light with its tendrils;

Pjesme u *The Far Field* indiciraju Roethkeov razvojni i duhovni put do kojeg je došao. Za njega je rekao R. H. Perce:

»The two poems themselves (North American Sequence and Sequence Sometimes Metaphysical) are nonetheless prolegomena toward poems which Roethke did not live to write, toward a synoptic condition of modern man which at the end was yet beyond his.«⁴

Theodore Roethke je bio spor početnik u pisanju poezije. On je rastao i razvijao se a da nije pripadao ni kojoj određenoj školi ili grupi pjesnika. Za njega se nije moglo reći da je »Californian poet« ili poput R. Frosta »New England poet« ili pak »a Southern poet«. Čak nije nikada ni izglasao pripadanje nekoj određenoj regiji osjećaja. Njegov razvoj je poput njegove poezije, on se je postepeno probijao; iz domicila svojih vlastitih »Greenhouses«, koje su gajili djed i otac, da bi proključao poput svog vlastitog cvijeća i biljaka. Njegova poezija je postepeno postajala bolja i originalnija, dok nije dostigla bogatstvo vlastitih traganja.

U njegovu usponu pomagali su mu prijatelji, često pjesnici koje je on volio i cijenio poput Louise Bogan (koja ga je, čini se, fascinirala, jer smo cijeli jedan semestar posvetili studiju iz izbora njenih pjesama), te Léonie Adams i Marianne Moore. No Roethke je bio pažljiv i skrupulozan pjesnik, njega je i najmanje nedotjerana forma bacala u očaj. Kod njega neke »infleksije« potsjećaju na Dylana Thomasa. Pjesnici koji su ga zaista znali ponijeti, bili su oni, što su mu pružali neku vrst izazova, s osjećanjem i stilom izražavanja koje

⁴ R. H. Pearce, »The Power of Sympathy«, u: *Theodore Roethke, Essays on Poetry*, Seattle, Wash., 1965, str. 192.

on sam nije posjedovao. Naročito su ga se dojmili tzv. »Elisabethan poets«. Neke od njegovih ljubavnih pjesama lijepe su poput onih Sir Thomasa Wyatta, i one se ubrajaju među pjesnikova najbolja dostignuća:

In the slow world of dream,
We breathe in unison.
The outside dies within,
And she knows all I am.

She turns, as if to go,
Half bird, half-animal
The wind dies on the hill.
Love's all. Love's all I know.

A doe drinks by the stream,
A doe and its fawn.
When I follow after them,
The grass changes to stone.

To je njegova kraća ljubavna pjesma »Memory«, a ljubav je u skali pjesnikovih percepcija i poimanja svijeta sastavni dio onoga što je on nazivao »prirodni red«.

Od ostalih pjesnika zanimali su ga najviše T. S. Eliot, zbog retoričke forme, te Hopkins koji je često bio citiran, jer je on, kako je Roethke rekao, »marvelously coined his own language, inimitable«. Joyce mu je ukazao na jezik koji vodi primitivnom, rudimentarnom poput *Finegan's Wake*, što ga je odveo u svijet podsvijesti. Također je veliki utjecaj izvršio na njega i moderni američki pjesnik, »a father figure for poets of his generation« Wallace Stevens, koji ga je uputio na traženje tzv. »pure moment«, a Yeats ga je učio »superior concentration«, te retorici i dramskom momentu. Postojali su i drugi utjecaji, ali su oni manje izraženi, odnosno manje vidni.

Činjenica je da je Roethke moderan umjetnik velikog formata, njegova upotreba »slant rhyme« i »oblique rhyme« je vrlo suptilna (lives/leaves; stone/moon; all/temporal). Oblik vilanelle u »The Waking«, njegove balade i pjesme »The Saginaw Song«, »My Papa's Waltz«, »Elegy For Jane« primjeri su snažnog, ekonomičnog, maštovitog i ironičnog pisanja. Roethkea je teško svrstati u red »američkih« pjesnika poput Frosta, Stevensa, Lowella i drugih, on prelazi te okvire i postaje univerzalan i kako je to D. Donoghue istakao u svom eseju: »He set himself to work toward lucidity and order without turning himself into a case study entitled 'The Still Complex Fate of Being an American.' This is one aspect of Roethke's delicacy. Contemporary American poets, for the most part, are not going this way; they insist upon their complex fate and would not live without it.«⁵

⁵ D. Donoghue, »Roethke's Broken Musik«, u: *Theodore Roethke. Essays on Poetry*, Seattle, Wash., 1965, str. 146.

POEZIJA THEODORA ROETHKEA

Iako pažljivo rimovane kitice karakteriziraju Roethkeovu raniju pjesničku djelatnost, ova naslovna pjesma iz pjesnikove prve zbirke pjesama *Open House* može poslužiti kao motto i za njegovu ostalu poeziju:

My secrets cry aloud.
I have no need for tongue.
My heart keeps open house,
My doors are widely swung.
An epic of the eyes
my love with no disguise.

My truths are all foreknown,
This anguish self revealed.
I am naked to the bone,
With nakedness my shield.
Myself is what I wear:
I keep the spirit spare.

Literatura:

- Open House*, New York, Alfred A. Knopf, 1941.
Praise to the End!, Garden City, N. Y., Doubleday and Company, 1951.
Words For the Wind, Garden City, N. Y., Doubleday and Company, 1958.
Sequence Sometimes Metaphysical, Iowa City, Iowa, The Stone Wall Press, 1963.
The Far Field, Garden City, N. Y., Doubleday and Company, 1964.
Svi citati iz Roethkeove poezije uzeti su iz navedenih edicija.